

Naantalin kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön

**SUUNNITELMA ALAIKÄISTEN HENKILÖKOHTAISTA KOS-
KEMATTOMUUTTA TURVAAVIKSI TOIMIKSI JA VAPAAEH-
TOISEN RIKOSTAUSTAN SELVITTÄMISEKSI**



Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Naantalin lapsiperhesosiaalityön toimeksiantosuhteinen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta.....	3
3. Mitä on lasten seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö.....	4
4. Lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistävät toimintatavat.....	5
5. Toimintatavat lapsen koskemattomuuden vaarantumista epäiltäessä.....	6
Lähteet.....	6
Liitteet.....	6



1. Johdanto

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) on tullut voimaan 1.5.2014. Lain tarkoituksena on turvata lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä suojella lasta seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta, kuten myös muulta vakavalta väkivaltarikollisuudelta ja houkutelulta huumeiden käyttöön. Vapaaehtoisen rikostaustan selvittämisellä pyritään estämään sellaisten henkilöiden toimiminen lasten parissa vapaaehtoisena, jotka ovat aiemmin syylistyneet lasten turvallisuutta vaarantaviin seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksiin. Tietoisuus siitä, että rikostausta voidaan selvittää, auttaa ehkäisemään ongelmia. Laki antaa toiminnan järjestäjälle mahdollisuuden tietyin edellytyksin selvittää vapaaehtoisen rikostausta. Laki edellyttää, että vapaaehtoistehtävän järjestäjä luo toimintaansa koskevat ohjeet ja menettelytavat, jotka ovat tarpeellisia lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Tässä suunnitelmassa kuvattujen toimintatapojen tarkoituksena on varmistaa ja edistää lasten turvallisuutta ja ehkäistä alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta vaarantavia tekoja ja tapahtumia Naantalin kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa.

2. Naantalin lapsiperhesosiaalityön toimeksiantosuhteinen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta

Naantalin lapsiperheiden sosiaalityö järjestää toimeksiantosuhteista tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa. Tukihenkilö tai tukiperhe voidaan myöntää perheelle lastensuojelu- tai sosiaalihuoltolain perusteella.

Tukiperheet tukevat perhettä ottamalla lapsen luokseen keskimäärin yhdeksi viikonlopuksi kuukaudessa. Tukiperheen tarpeen syitä ovat muun muassa perheen vähäinen sosiaalinen verkosto ja vanhempien uupumus.

Tukihenkilö tapaa lasta, nuorta tai vanhempaa keskimäärin kerran viikossa. Tukihenkilö on tuettavalle läsnä oleva aikuinen, jolle tuettava voi halutessaan purkaa ajatuksiaan. Tukihenkilön kanssa tuettava voi tehdä yhdessä mukavia ja tuettavan mielenkiinnon mukaisia asioita, kuten pelata jalkapalloa tai käydä kulttuuri-tapahtumassa.

Tukihenkilö ja tukiperhe eivät kuulu tuettavan luonnolliseen lähipiiriin, mutta he eivät ole myöskään ammattiauttajia.

Tukihenkilön ja tukiperheen tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta voidaan tarvittaessa selvittää. Tehtäviin kuuluu

- alaikäisen opetusta, ohjausta, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa
- vapaaehtoisen henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa; ja
- vapaaehtoinen hoitaa tehtävää yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida kohtuudella turvata muilla toimilla, kuten toimintaa ohjaavilla menettelytavoilla tai ohjeilla.

(Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä)

3. Mitä on lasten seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö

Seksuaalisessa häirinnässä lähtökohtana on aina häirinnän kohteen oma kokemus. Häirinnän kohteena voivat olla sekä tytöt että pojat. Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- nimittely
- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset. Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen
- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävytteiset kirjeet
- halventavat ja seksistiset vitsit
- toistuvat seksuaalissävytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käyttöön viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisena toimivan aikuisen suhde lapseen tai nuoreen on useimmiten valtasuhde. Aikuisen tulee pitäytyä flirtistä ja sukupuolisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole hyvien käytöstapojen mukaisia ja joilla voi olla vahingollisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitykselle.

Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Lapselta tai nuorelta ei voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa ilmaista pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä. Ei voida myöskään olettaa, että lapsi pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä. On ensiarvoisen tärkeää, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset ongelmat ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epätervettä vallankäyttöä on aihetta epäillä. Avoin ja jatkuva, ketään syyttelemätön keskustelukulttuuri on paras suoja ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

4. Lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistävät toimintatavat

Naantalin lapsiperheiden sosiaalityön tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnalle on tehty suunnitelma lapsen turvallisuuden ja koskemattomuuden turvaamiseksi. Suunnitelma on Naantalin sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksymä. Kaikkien tukihenkilönä tai tukiperheenä toimivien rikosrekisteriote tarkistetaan. Kaikki toiminnassa mukana olevat työntekijät tuntevat häirintä epäilyjen ja -tapausten varalle luodut käytännöt.

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta vastaa perhepalvelujen päällikkö. Tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa koordinoivat vastaava perheohjaaja ja sosiaali-ohjaaja. He vastaavat tukiperheiden ja tukihenkilöiden valinnasta ja perehdyttämisestä. Tukihenkilöksi tai tukiperheiksi haluaville tehdään kattava etukäteishaastattelu heidän soveltuvuudestaan lasten ja nuorten kanssa toimimiseen ennen heidän hyväksymistään. Jokainen tukihenkilö ja tukiperhe perehdytetään toimintaan ja koulutustarpeisiin vastataan. Tukiperheiltä edellytetään tukiperhekoulutusta (esim. PRIDE) tai valmiutta sen suorittamiseen. Tukiperheiden kodin olosuhteet kartoitetaan muun muassa kotikäynnillä. Tukisuhteen alkaessa Naantalin sosiaali- ja terveystoimisto ja tukihenkilö tai -perhe solmivat kirjallisen toimeksiantosopimuksen, johon on kirjattu myös kummankin osapuolen vastuut.

Toiminnassa noudatetaan avointa ja toisia kunnioittavaa ilmapiiriä. Lisäksi varmistetaan, että ohjeet ja käytännöt ovat kaikkien tiedossa. Lasten ja nuorten vanhemmille tiedotetaan lasten turvallisuutta koskevista kysymyksistä osana muuta tiedottamista. Lisäksi varmistetaan, että lasten vanhemmat tietävät keneen voivat olla yhteydessä, mikäli epäily väärinkäytöksestä ilmenee.

Lapsi, nuori vanhempi, tukihenkilö ja tukiperhe voivat aina keskustella tai esimerkiksi kysyä neuvoa soittamalla tai tapaamisella koordinaattoreilta tai perheen sosiaalityöntekijältä/ohjaajalta. Tukisuhteen alkaessa heitä kaikkia ohjataan soittamaan työntekijälle matalalla kynnyksellä pienestäkin huolesta tai epätietoisuudesta tukihenkilö- tai tukiperhesuhteeseen liittyen. Tukisuhteen alkaessa yhteisistä toimintatavoista sovietaan tapaamisessa, jossa ovat läsnä perhe, perheen sosiaalityöntekijä/ohjaaja ja tukihenkilö tai -perhe. Vastaavia tapaamisia järjestetään säännöllisesti tukisuhteen kestäessä. Perheen työntekijä on säännöllisesti yhteydessä tukihenkilöön/perheeseen ja tukihenkilö/perhe antaa yleensä kuukausittain perheen työntekijälle kirjallisen raportin tapaamisista ja muusta yhteistyöstä tuettavan kanssa. Muun muassa tukisuhteen tiiviystä riippuen raportointi voi olla tätä harvempaa tai tiiviimpää.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai lapsen omatyöntekijä tapaa lasta säännöllisesti myös kahden kuullen lapsen toiveita ja ajatuksia myös tukihenkilö tai tukiperhesuhteeseen liittyen.

5. Toimintatavat lapsen koskemattomuuden vaarantumisesta epäiltäessä

Aina, jos huoli lapsen koskemattomuuden vaarantumisesta herää, tapahtunut selvitetään kattavasti. Jos kyseessä on epäily vakavammasta häirinnästä tai hyväksikäytöstä, mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan heti. Jos on pienikin syy epäillä, että kyseessä on rikoslaissa mainittu teko, poliisia konsultoidaan välittömästi ja tehdään tarvittaessa tutkintopyyntö poliisille ja lastensuojeluilmoitus lastensuojeluun. Häirintää epäiltäessä asianosaisia kuullaan poliisin ohjeen mukaisesti. Asianosaisille asiasta viestitään selkeästi ja totuudenmukaisesti. Huolehditaan, että kaikki osapuolet tietävät, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee. Asiasta ulospäin viestittäessä huolehditaan sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.

Lähteet

Tämä ohje on laadittu mukaillen Suomen nuoriyhteistyö - Allianssi Ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Taiteen edistämiskeskus ja Valo, Valtakunnallinen liikunta ja urheiluorganisaatio ry:n yhdessä tekemää ohjetta ”Toimintaohje - Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen” sekä Joensuun kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen laatimaa suunnitelmaa ”Suunnitelma alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta turvaaviksi toimiksi ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseksi”.

Liitteet

Vapaaehtoisen suostumus – rikosrekisteriotteen hakeminen ja tarkastaminen

Vapaaehtoisen suostumus – rikosrekisteriotteen hakeminen ja tarkastaminen

Tämä suostumus perustuu lakiin lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä. Vapaaehtoisen tulee antaa suostumuksensa siihen, että vapaaehtoistoiminnan järjestäjä voi hakea laissa tarkoitettua vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta.

Toiminnan järjestäjä: Naantalin sosiaali- ja terveysvirasto, lapsiperheiden sosiaalityö

Vapaaehtoisen nimi:

Henkilötunnus:

Kotikunta:

Yhteystiedot:

Kansalaisuus:

Ammatti:

☐ Annan suostumukseni rikosrekisteriotteen hakemiseen (Rastitetaan aina, jos suostumus annetaan)

Minulle on annettu ennen tämän suostumuksen antamista tieto seuraavista asioista:

- Rikosrekisteriote pyydetään vapaaehtoistehtävän järjestäjän tarkastettavaksi alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamiseksi.
- Otteeseen merkitään tiedot tietyistä seksuaali-, väkivalta- ja huumausainerikoksista.
- Vapaaehtoistehtävän järjestäjän on luovutettava ote minulle välittömästi tarkastamisen jälkeen.

Päiväys ja allekirjoitus

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän
allekirjoitus ja nimenselvennys

Vapaaehtoisen
allekirjoitus ja nimenselvennys